

1904, 11. prosince – Program České strany agrární pro Moravu a Slezsko, schválený sjezdem důvěrníků dne 11. prosince 1904 v Přerově a ustavujícím sjezdem 27. prosince 1904 v Olomouci.

Provolání ze sjezdu přerovského znělo takto:

Českému rolnictvu Moravy a Slezska!

Po bedlivém uvážení dnešních poměrů politických, hospodářských i národních a v přesvědčení o prospěchu uskutečnění dávných tužeb a cítěné potřeby českého rolnictva na Moravě i ve Slezsku, přikročujeme ke zřízení jednotné, neodvislé politické organizace českého rolnictva v markrabství i vévodství, k sestavení české agrární strany pro Moravu a Slezsko.

Činíme tak v přesvědčení, že rozhodnutí o jejím konečném zřízení bude zejména mezi rolnictvem sympaticky přijato.

Pravíme: konečné zřízení, poněvadž myšlenka jednotné, neodvislé, politické organizace rolnické není novou.

Na Moravě již v letech osmdesátých měla myšlenka agrární vřelé zastance a hlasatele v prvních buditelích moravského rolnictva a tvůrcích bývalého Českomoravského spolku selského,¹ v němž sdruženy byly tisíce moravských rolníků.

Z lůna tohoto sdružení vyrůstal nový, svěží život, v nějž tolik nadějí skládal selský lid moravský. Leč zklamaly naděje ty, když selský spolek po nedlouhém, ale blahodárném působení byl vládou rozpuštěn. Zřízena sice hned nová organizace, napotomní Ústřední jednota hospodářská, avšak nepolitická. Když pak opět po krátkém trvání a nabytých zkušenostech změněna byla v jednotu politickou, dosavadní tó Selskou Jednotu, nepodařilo se již soustřediti rozptýlené řady moravského rolnictva. Politické převraty v národě našem v letech devadesátých přinesly sice jisté vzpružení i mezi rolnictvo, avšak již politicko-stranické, a když v posledních letech rolnictvo při různých příležitostech nestranně posuzovalo a porovnávalo výsledek událostí a prací politických, jež tak úzce spjaty jsou s otázkami hospodářskými i národními, pronášelo v důsledcích svého rozpoznání opět tužby a potřebu zřízení samostatné politické organizace stavovské.

Kdykoliv však tak učiniti hodlalo, bylo vždy od uskutečnění této myšlenky zrazováno. Bylo namítáno, že zřízení nové, stavovské organizace politické znamená vlastně jen nové drobení sil – nové roztržštění a poškození věci národa celého – že o veškeré zájmy rolnictva starají se dostatečně jednotlivé strany politické, které prý tím o přízeň rolnictva zrovna závodí – že není mezi rolnictvem dostatek vzdělaných, pracovních sil – a jiné podobné. Každý pak pokus o zřízení této organizace mařen byl hned v zárodku, a žel že povolností a ústupností vedoucích kruhů rolnických – až dosud s úspěchem. To způsobilo ovšem roztrpčenost v řadách myslícího rolnictva.

Bojem pak mezi jednotlivými stranami politickými, bojem tak urputným a ne vždy věcným, zásadním a čestným, bojem, který zejména na Moravě přivodil tolik vzájemného podezřívání, hanobení a nedůvěry, nastala i mezi rolnictvem, ba s bolestí přiznáváme, že mezi ním nejvíce, úplná lhostejnost nejen k záležitostem politickým a k veškerému životu veřejnému, ale i k otázkám, jeho životních zájmů přímo se týkajícím. Zdálo se, že i to tak nadějně hnutí agrární nadobro zmizelo.

Avšak hnutí toto, jež má své základy v nejširších vrstvách lidu venkovského, jest příliš mocné, než aby mohlo býti navždy utlumeno.

Již před lety z hnutí tohoto vyvstala česká agrární strana v království Českém, a dnes mohutní toto nejen mezi rolnictvem českým, ale i mezi německým v Čechách i v jiných zemích Rakouska. Proto ani na Moravě, kde hnutí agrární příliš hluboko zapustilo zdravé kořeny v řady českého rolnictva, nepodařilo se hnutí toto úplně utlumiti, třebaš ve svých počátcích zdálo se býti udoláno. Ono novou silou, ba silou daleko větší dostavilo se opět, rozšířeno a posíleno českým rolnictvem ve vévodství Slezském.

¹ Zřejmě se zde připomíná Selská jednota pro Moravu založená v roce 1892 v Olomouci.